

МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ПІД ЧАС ОЗНАЙОМЛЕННЯ З РОСЛИНАМИ

Вступ. Проблема взаємодії людини і природи є однією з актуальних проблем виховання. Прихильником виховання дітей серед природи був видатний німецький педагог Ф. Фребель (1782—1852). Він вважав природу невичерпним джерелом для здійснення розумового та морального виховання. Догляд за рослинами, вплив на природу формують дух і пізнання дитини, її характер, почуття, є джерелом для внутрішнього морального вдосконалення [7].

Складовою морального виховання є екологічне виховання, яке розглядалося видатними педагогами: Я. А. Коменським, Й. Г. Песталоцці, Ж. Ж. Руссо, В. А. Сухомлинським, К. Д. Ушинським та ін., вони визначили багатогранність впливу природи на особистість дитини [2; 6, с. 536-551].

Багато сучасних науковців присвятили свої дослідження проблемі екологічного виховання дошкільників, серед них: Кондратьєва Н.М., Лисенко Н.В., Ніколаєва С.М., Плохій З.П., Фокіна В.Г., Яришева Н.Ф. [3, с.10-42].

Виховання соціально активної особи, здатної екологічно мислити, є необхідною умовою вирішення проблеми раціонального використання природних ресурсів. Але ніяке виховання неможливе без знань, що складають дидактичну основу екологічного виховання

Особливе значення мають знання про рослини, останні є невід'ємним компонентом природи, без якого неможливе життя на Землі.

Мета статті - описати роботу з екологічного виховання в процесі ознайомлення старших дошкільнят з рослинами ділянки дитячого садка.

Основна частина. Головною умовою реалізації завдань сфери "Природа" - створення еколого - розвиваючого середовища [1, с.10-11].

Однією з форм такого середовища є правильно спланована і добре озеленена ділянка дитячого садка, де висаджують деревні породи: дуби, горобину, берези, липи, клени, верби, різні форми туї та сосни. І, звичайно ж, плодові дерева: яблуні, абрикоси й вишні, які красиві у будь-яку пору року.

Для квітника підбирають невибагливі одно - і багаторічні рослини, які цвітуть з ранньої весни до пізньої осені, що дозволяє дошкільнятам милуватися та доглядати за ними тривалий час. З однорічних рослин, які яскраво цвітуть це: петунія, чорнобривці, бальзаміни, гвоздика, нагідки, левкої, настурція, календула, льонок. І багаторічники - жоржини, гіацинти, гладіолуси, іриси, люпин, маргаритки, нарциси, незабудки, примули, тюльпани та ін.

На ділянці обов'язково мають бути ранньоквітучі рослини: первоцвіти, мати-й-мачуха, пшінка весняна, гусяча цибуля, конвалія та ін.

При озелененні ділянки дитячого саду потрібно пам'ятати, що уся рослинність тут повинна відповідати вимогам безпеки для здоров'я і життя дітей. Не можна висаджувати отруйні рослини (олеандр звичайний, тис, самшит, "золотий дощ", жимолость татарську, ломиніс, як і багато інших рослин родини жовтецевих, вони можуть викликати у дітей сильну алергічну реакцію. Для дітей також небезпечні рослини з колючками: шипшина, глід, терен, барбарис та ін.

Посилення уваги до екологічного виховання дошкільників вимагає пошуку різноманітних форм ознайомлення їх з рослинами. Однією з таких форм, потенціал яких ще недостатньо використовуються вихователями, є цільові прогулянки до квітучих ділянок дитячого закладу.

Рослини, що зацвітають, розмаїття видів комах, птахів, їхня пристосувальна поведінка створюють необмежений простір для надання дітям цікавої інформації, спрямованої на пізнання природи, її краси. Цільові прогулянки цінні тим, що під час їх проведення діти отримують знання

про взаємозв'язки в природі, про цінність для людини тих чи інших рослин, про правила природокористування.

Сприймання яскравих, гармонійних сполучень барв у квітів - все це пробуджує у дітей почуття краси, виховує любов до природи. Велику роль у цьому відіграє емоційна чутливість вихователя, уміння не лише побачити красу рослин, а й доступно донести її до дітей.

Що б викликати у дошкільнят інтерес до спостережуваних рослин, можна повідомити цікаву інформацію. Наприклад, рослинний світ України багатий і різноманітний, має велике значення в житті людини (використовують в їжу, для виготовлення одягу і будівництва житла, в лікуванні хвороб, рослини допомагають орієнтуватися в часі і просторі тощо) [8, с. 9-40]. Розповіді про вимоги рослин до умов довкілля. Для посилення інтересу до пізнання рослинного світу використати: загадки, прикмети, вірші, перлини народної мудрості про дбайливе ставлення людей до рослин. Вони допоможуть дітям замислитися над станом природи, розширити екологічні знання та норми поведінки в природі.

Під час спостережень звернути увагу на те, що за допомогою рослин можна навчити дітей прогнозувати погоду. Ось декілька прикладів:

Дуб раніше, ніж ясен листки розпустить - на сухе літо. Запах бузку посилюється - на дощ. Листя швидко опадає - на ранню і сувору зиму.

Дітям необхідно на прикладах показати, що рослини беззахисні - не видають звуки, не рухаються, не захищаються. Запитати: «Як їм можна допомогти?» (Проаналізувати відповіді дітей).

Для прикладу опишемо цільову прогулянку з теми: "Бережіть первоцвіти". Мета: ознайомити дітей із різноманітністю ранньоквітучих рослин, вказати на необхідність їх охорони; навчити дітей бачити красу Землі та берегти рослини.

I. Підготовча робота. 1. Проведення бесід: "Зміна в природі навесні", "Охорона природи". 2. Перегляд діафільму "Заповідники України". У доступній формі розповіді дошкільнятам про Червону книгу. Навіщо вона потрібна? Показати листівки (чи малюнки) з рідкісними та зникаючими видами рослин

своєї місцевості (тюльпани, ковила, сальвінія плаваюча, водяний горіх та ін.).

3. Ознайомити з чинниками, які впливають на життя рослин, а також засобами охорони рослин. 4. Читання літературних творів: "Ранньоквітучі рослини"

В. И. Шевчука; віршів: "Пролісок" "Конвалія" М. Познанської та ін.

5. Загадування загадок про весняні рослини. Правила поведінки в природі.

II. Безпосереднє спостереження за ранньоквітучими рослинами (милування рослинами, опис кольорів квіток, закріплення назв перших весняних рослин, загадування та відгадування загадок, проведення дидактичних ігор).

Ф.Фребель неодноразово наголошував, що враження від спілкування з природою, на його думку, повинні відбиватися в іграх [5, с.127-130]. Тому в кінці прогулянки проводимо дидактичні ігри. Мета: закріпити знання про рослини занесені в Червону книгу Херсонської області та правила поведінки в природі.: "Наші рослини", "Хто більше назве весняних рослин"?, "Можна - не можна" та ін.

Стимулювати активність дошкільнят в знаходженні рішень за допомогою проблемних ситуацій або ігор. Наприклад, гра-медитація. Запропонувати дітям представити себе рослиною, яку забувають полоти. Поставити питання: «Хотіли б вони опинитися на місці такої рослини? Чому?» «Як ми можемо допомогти у збереженні рослин?» Аналіз відповідей проводиться з метою коригування поведінки дитини в природі.

Підведення підсумків у формі запитань: "Що нового ми сьогодні дізналися"?, «Навіщо охороняти весняні рослини? "Що ми можемо зробити для збереження ранньоквітучих рослин"? (Відповіді дітей та їх аналіз).

На думку учених, не доцільно знайомити дошкільнят з великим об'ємом негативної інформації про екологічні проблеми. Це викликає у дітей почуття страху, безсилля, невпевненості в тому, що людина може врятувати природу.

Важливо виховати у кожної дитини бажання робити хоч би просту, але корисну справу для збереження природи.

За результатами роботи оформляються стенди, виставки малюнків, тематичні альбоми «Знай, люби, бережи» тощо.

Висновки. Систематичне ознайомлення з рослинами розширить знання про них, приведе дітей до подальших узагальнень на основі яких сформується поняття і основи світогляду.

Таким чином, чим більше дошкільнят дізнаються про рослини, тим краще вони зможуть оцінити їх значення в природі та житті людей, зрозуміють на рівні свого віку деякі екологічні проблеми, що буде сприяти формуванню моральних цінностей та становленню екологічно спрямованої особистості.

Список використаних джерел:

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі»/Наук. кер. та заг. ред. О. Л. Кононко. 3-тє вид., випр. К.: Світич, 2009. – 430 с.
2. Коменский Я. А., Локк Д., Руссо Ж.-Ж., Песталоцци И. Г. Педагогическое наследие / Сост.: В. М. Кларин, А. Н. Джуринских. – М.: Педагогика, 1987. – 416 с.
3. Лисенко Н. В. Екологічне виховання дітей дошкільного віку. Навчальний посібник. - Львів: Світ, 1994. - 144 с. – С. 10 – 44.
4. Плохій З. П. Виховання екологічної культури дошкільників: Метод. посіб. – К.: Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2002. – 173 с. -С.19-21.
5. Прудченко І.І. Філософські засади освітньо-виховної системи Ф.Фребеля (1782-1852) / І.І. Прудченко // Вища освіта України. – No 3 (Додаток 1).–Тематичний випуск «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології».–К.: ГНОЗИС, 2009.–С.127-130.
6. Сухомлинський В. О. Школа і природа. Вибрані твори: В 5-ти т. Т.5. – К.: Радянська школа, 1977. – С. 536-551.
7. Фребель Ф. Педагогические сочинения. Т.1: Воспитание человека / Ф.Фребель // Пер. с немецкого И.Д.Городецкого; Под ред. Д.Н.Королькова. Изд. 2-е. – М.: Книгоиздательство К.И.Тихомирова, 1913. – 359 с.
8. Яришева Н. Ф. Основи природознавства: Природа України: Навч. посібник / Н. Ф. Яришева. – К.: Вища шк., 1995. – 335 с.: іл.